

Ο Ρόλος των Εκπαιδευτικών στην Πρόληψη της Διαδικτυακής Σεξουαλικής Κακοποίησης των Παιδιών

Πιλήσης Θ.

Κλινικός Κοινωνικός Λειτουργός thepilisis@yahoo.gr

Περίληψη

Μία σύγχρονη μορφή κακοποίησης, αποτελεί η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών μέσω διαδικτύου. Οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί επιβεβαιώνουν την ύπαρξη του φαινομένου, ενώ καθιστούν σαφές το αίτημα για πρόληψη. Οι εκπαιδευτικοί της πληροφορικής καλούνται να συμβάλουν στην πρόληψη της διαδικτυακής σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, μέσα από συγκεκριμένες καλές πρακτικές.

Λέξεις Κλειδιά: Διαδίκτυο, Σεξουαλική Κακοποίηση, Πρόληψη.

1. Εισαγωγή

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση, αποτελεί ένα πολυδιάστατο πρόβλημα, με αρνητικές συνέπειες στη βιοψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, ενώ συμβαίνει περισσότερο απ' ό,τι εμείς πιστεύουμε ή αποδεικνύουν τα αποτελέσματα των ερευνών, κυρίως λόγω της απόκρυψης του γεγονότος από τα θύματα, αλλά και της άρνησης των επαγγελματιών να αναμειχθούν σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης (Πιλήσης, 2010).

Οι ειδικοί, παρατηρούν ότι το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο για τους δράστες της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών (Amaldo, 2001). Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 85 σχολεία της Ελλάδας, σε παιδιά και εφήβους από 8 έως 16 ετών, βρέθηκε ότι 9 στα 10 παιδιά έχουν εκτεθεί σε πορνογραφικό υλικό κατά την περιήγησή τους στο διαδίκτυο. Σε ποσοστό 70% υποστηρίζουν ότι αυτό συνέβη κατά λάθος. Ωστόσο στο διαδίκτυο υπολογίζεται ότι υπάρχουν 862.000 διαδικτυακοί τόποι στους οποίους αναφέρεται η λέξη cybersex (σεξ στον κυβερνοχώρο) και περισσότεροι από 40.000 τόποι που έχουν ως περιεχόμενο την παιδική πορνογραφία. Επίσης στη Μεγάλη Βρετανία, το 30% των κοριτσιών έχει πέσει θύμα παρενόχλησης στο διαδίκτυο, ενώ το 17% έχει ενημερώσει τους γονείς του (Γιαννακοπούλου & Σταθοπούλου, 2006).

Στις ΗΠΑ, έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1.501 παιδιών και εφήβων ηλικίας 10 – 17 ετών, βρέθηκε ότι το 19% δέχθηκε τουλάχιστον μία φορά μέσα σε ένα χρόνο, σεξουαλική παρενόχληση στο διαδίκτυο, ενώ το 1 στα 7 αυτών των παιδιών ανέφερε ότι οι θύτες επιχείρησαν να επικοινωνήσουν μαζί του και μέσω τηλεφώνου ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Finkelhor, Mitchell & Wolak, 2000).

Σκοπός του παρόντος κειμένου, είναι να διερευνήσει το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών μέσω του διαδικτύου, αλλά και να σκιαγραφήσει τεχνικές πρόληψης του φαινομένου, απαραίτητες για το έργο των εκπαιδευτικών της πληροφορικής.

2. Σεξουαλική κακοποίηση μέσω διαδικτύου

Οι εξοικειωμένοι με το διαδίκτυο δράστες της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, αναζητούν κυρίως τα υποψήφια θύματά τους σε ιστοσελίδες με θέματα που ενδιαφέρουν παιδιά και εφήβους και γνωρίζονται μαζί τους μέσω chat rooms ή έχοντας αναρτήσει στο διαδίκτυο δικά τους διαδικτυακά ημερολόγια (blogs), στα οποία εμφανίζονται ως έφηβοι, με εφηβικά ενδιαφέροντα. Οι παιδόφιλοι, χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, για τη διακίνηση παιδικής πορνογραφίας, για να εντοπίσουν παιδιά προκειμένου να τα παρενοχλήσουν σεξουαλικά και για να επικοινωνήσουν με άλλους παιδόφιλους (Taylor, Holland & Quayle, 2001).

Οι O' Brien & Webster (2007), σε έρευνά τους βρήκαν ότι το 40% των δραστών ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με πτυχίο, μεταπτυχιακό ή διδακτορικό, ενώ το 90% του δείγματος ήταν εργαζόμενοι. Ιδιαίτερα σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι δράστες στις αρχικές τους ερωτήσεις περιλαμβάνουν και την ερώτηση σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι με τους γονείς τους. Ο δράστης, στην προσπάθειά του να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, αναφέρει ότι αντιμετωπίζει και ο ίδιος προβλήματα με τους γονείς του, ενώ ενισχύει τις «επαναστατικές ιδέες των εφήβων» και ενθαρρύνει το παιδί να απομονωθεί και να απορρίψει τους γονείς του. Ακόμα, η εμπιστοσύνη ελαχιστοποιεί την πιθανότητα, το παιδί να ενημερώσει κάποιον ενήλικο (π.χ. γονέα, εκπαιδευτικό) σχετικά με τη διαδικτυακή του σχέση (Γιαννακοπούλου & Σταθοπούλου, 2006. Πρεκατέ, 2008).

Επιπρόσθετα, συνηθισμένη τακτική των δραστών είναι η περιποίηση (grooming), δηλαδή η εκμετάλλευση των συναισθημάτων του θύματος ή των αναγκών του με στόχο την ανάπτυξη ενός δεσμού. Μόλις ο δεσμός εδραιωθεί, είναι εύκολο ο δράστης να πείσει το παιδί να κρατήσει τη σχέση τους μυστική (Γιαννακοπούλου & Σταθοπούλου, 2006). Σταδιακά, οι δράστες μειώνουν τις αναστολές των παιδιών και εισάγουν σεξουαλικό περιεχόμενο στις μεταξύ τους συζητήσεις, με τέτοιο τρόπο που το παιδί νιώθει πιο ώριμο σε σχέση με τους συνομιλήκους του, ενώ αργότερα χρησιμοποιούν και εικόνες παιδικής πορνογραφίας, με σκοπό να πείσουν τα παιδιά ότι πρόκειται για κάτι φυσιολογικό και να αντιγράψουν τη συμπεριφορά. Σε περίπτωση που οι δράστες καταφέρουν να κλείσουν ραντεβού με τα παιδιά και να τα κακοποιήσουν, τα απειλούν έτσι ώστε να συνεχίσουν να υποκύπτουν. Τα παιδιά στη συνάντηση με τον ενήλικα - δράστη δεν είναι αυτονόητο ότι θα τον απορρίψουν, διότι μπορεί να έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη τους αλλά και να έχει δημιουργηθεί ένας ισχυρός δεσμός. Τέλος, οι παιδόφιλοι, πολλές φορές βιντεοσκοπούν τις πράξεις τους με τα παιδιά και τα εκβιάζουν δημιουργώντας τους συναισθήματα ντροπής, ενοχής και τύψεις (Πρεκατέ, 2008).

3. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην πρόληψη του φαινομένου

Στην πρόληψη του πολυδιάστατου προβλήματος της διαδικτυακής σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, καθοριστικό ρόλο έχουν οι εκπαιδευτικοί της πληροφορικής. Συγκεκριμένα υπάρχουν πρακτικές προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμο να υλοποιούνται. Σημαντικό εργαλείο αποτελεί η ύπαρξη μιας αφίσας με απαράβατους και πολύ σημαντικούς κανόνες στα εργαστήρια υπολογιστών στο σχολείο. Η αφίσα πρέπει να περιλαμβάνει τους εξής κανόνες (Πρεκατέ, 2008: 67 – 68):

- Δεν κανονίζω ποτέ πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση – ραντεβού με κάποιον που γνώρισα στο διαδίκτυο.
- Δεν δίνω ποτέ φωτογραφίες μου μέσω διαδικτύου σε κάποιον που δεν γνωρίζω προσωπικά και που δεν γνωρίζουν οι γονείς μου.
- Δεν δίνω ποτέ σε άτομα που γνώρισα στο διαδίκτυο το όνομά μου, ούτε το τηλέφωνό μου, ούτε τη διεύθυνση μου, ούτε σε ποιο σχολείο ή φροντιστήριο πάω.
- Δεν απαντώ σε μηνύματα ή σημειώματα ή φωτογραφίες που έχουν σεξουαλικά υπονοούμενα, είναι προκλητικά ή αισχρά, αλλά ενημερώνω το δάσκαλο, το διευθυντή και τους γονείς για το υλικό που μου απέστειλαν.
- Αυτοί που παρουσιάζονται ως φίλοι στο διαδίκτυο μπορεί να λένε ψέματα. Γι' αυτό, είναι προτιμότερο οι φίλοι μου να είναι άτομα που γνωρίζω στην πραγματική ζωή π.χ. σχολείο.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο εκπαιδευτικός της πληροφορικής μπορεί να χρησιμοποιήσει διαδικτυακούς τόπους κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που αφορούν στα δικαιώματα του παιδιού και στην παιδική προστασία, ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο τα δικαιώματά τους, μεθόδους για να προστατεύουν τον εαυτό τους, αλλά και να γνωρίσουν τις υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούν να απευθύνονται σε περιπτώσεις που χρειάζονται συμβουλές από ειδικούς για προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν. Ακολουθεί μια συνοπτική λίστα με διαδικτυακούς τόπους:

- Συνήγορος του παιδιού (<http://www.0-18.gr/>): Στον ιστότοπο αυτό, τα παιδιά μπορούν να γνωρίσουν τα δικαιώματά τους μέσα από ενημερωτικά φυλλάδια που απευθύνονται σε διάφορες ηλικίες, να δουν βίντεο σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, να παίζουν δημιουργικά ηλεκτρονικά παιχνίδια και να επικοινωνήσουν με τους ειδικούς. Επίσης υπάρχει η κοινότητα εφήβων συμβούλων που λειτουργεί σε κλειστό φόρουμ και εποπτεύεται από τους υπευθύνους του Συνηγόρου.
- Το χαμόγελο του παιδιού (<http://www.hamogelo.gr/>): Τα παιδιά μπορούν να ενημερωθούν για θέματα παιδικής προστασίας, να δουν βίντεο και να γνωρίσουν την τηλεφωνική γραμμή 1056 στην οποία μπορούν να καλούν για προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ακόμα μπορούν να ενημερωθούν σχετικά με την προσφορά εθελοντικής υποστήριξης.

- Μέντορας – Για την παιδική προστασία και ευημερία (<http://www.mentoras.org/>): Στην ιστοσελίδα αυτή τα παιδιά μπορούν να ενημερωθούν για ποικίλα θέματα, όπως την παιδική προστασία, τα παιδιά της Αφρικής, την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, υπάρχει και η δυνατότητα συνεργασίας των ειδικών του σωματίου με σχολεία.
- Εταιρεία ψυχοκοινωνικής υγείας του παιδιού και του εφήβου (<http://www.epsvpe.gr/>): Τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να γνωρίσουν τη γραμμή στήριξης παιδιών και εφήβων 116111, αλλά και να ενημερώσουν τους γονείς τους για τη συγκεκριμένη ιστοσελίδα, καθώς περιέχει υλικό χρήσιμο για γονείς και κηδεμόνες.
- Ομάδα δράσης για την ψηφιακή ασφάλεια (<http://www.dart.gov.gr/>): Η ιστοσελίδα αυτή έχει δημιουργηθεί από το πρόγραμμα Ψηφιακή Ελλάδα, Ειδική Γραμματεία Ψηφιακού Σχεδιασμού, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, με τη συνδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπάρχει ειδική σελίδα για τα παιδιά, με ασφαλή παιχνίδια και υλικό για την προστασία τους από τους κινδύνους στο διαδίκτυο.

Οι εκπαιδευτικοί, μπορούν να φτιάξουν μια λίστα με ιστοσελίδες που αφορούν την παιδική προστασία και να τις ενσωματώσουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε να προλαμβάνουν τους κινδύνους του διαδικτύου. Απαραίτητη θεωρείται η προετοιμασία και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ώστε να παρέχουν τη σωστή και έγκαιρη πληροφόρηση στα παιδιά, στους εφήβους και στους γονείς.

Βιβλιογραφία

- Arnaldo, C.A. (Ed.). (2001). *Child abuse on the internet: Ending the silence*. Paris, New York, Oxford: UNESCO Publishing, Berghahn Books.
- Γιαννακοπούλου, Μ. & Σταθοπούλου, Α. (2006). Σύγχρονη ηλεκτρονική τεχνολογία και έκθεση σε σεξουαλική βία. Στο Ο. Γιωτάκος & Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική κακοποίηση: Μυστικό; Όχι πια!* (σελ. 314 – 323). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Finkelhor, D., Mitchell, K. & Wolak, J. (2000). *Online victimization: A report on the nation's youth*. Alexandria VA: National Center for Missing and Exploited Children.
- O'Brien, M. & Webster, S. (2007). The construction and preliminary validation on the internet behaviours & attitudes questionnaire (IBAQ). *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 19, 237 – 256.
- Πυλήσης, Θ. (2010). Το φαινόμενο της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης: Ειδικές τεχνικές συνέντευξης του παιδιού – θύματος κατά τη διάρκεια των μαρτυρικών καταθέσεων. *Αστυνομική Ανασκόπηση*, 261, 32 – 35.
- Πρεκατέ, Β. (2008). *Η κακοποίηση του παιδιού στο σχολείο και στην οικογένεια*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Βήτα
- Taylor, M., Holland, G. & Quayle, E. (2001). A typology of child pornography. *The Police Journal*, 74, 97 – 107.